

Историята на една планина

Петер Верхелст

An extract pp 5-9; 56-65; 73; 133-144

Original title Geschiedenis van een berg
Publisher Prometheus, 2013

Translation Dutch into Bulgarian
Translator Tsveta Velinova

© Peter Verhelst/Tsveta Velinova/Prometheus/Flanders Literature – this text cannot be copied nor made public by means of (digital) print, copy, internet or in any other way without prior consent from the rights holders.

p 5-9

Някога дори не можех да говоря. Научих се да говоря и да пиша може би така, както някой започва да майстори разни неща с всичко, което намери на улицата, и не може да се спре – измайстореното става все по-голямо и непредвидимо и в един хубав ден той си грабва дрехите и четката за зъби и се нанася в изграденото.

Сега, когато тази история е написана, знам, че това не е защото някой можеше да ми прости – самият живот вече бе го направил, а защото те – скръбта, копнежът и дори щастието – принадлежат на всички – защото какво е щастие? Може би той или тя, след като прочетат тази история, ще станат свидетели как вечерното слънце може да проникне в една жена. Блясъкът по лицето на жената, който ни позволява да гледаме слънцето, след като то отдавна е залязло... Произхождам от семейство, което цени такива неща. Останете още малко и изчакайте звездите, защото и те ще станат видими – като следи от отдавна потушен огън. Това също е чудо.

*

Вече не знам кога точно беше, защото тогава все още не можех да мисля в години и дни – толкова отдавна беше, когато горещината ни омаломощаваше така силно, че по цял следобед дремахме с широко разперени ръце и крака върху някоя купчинка; хващахме термити с дълги клонки, огъващи се като стръкове на треви, ровехме с тях в гнездата и след това усърдно ги облизвахме; с риск да бъдем стъпкани, вземахме щраусови яйца от гнездата и бягахме няколко метра, внезапно залягайки, така че птицата да не може да ни види и чудейки се къде ли сме, тръгваше да ни търси. Толкова величествен бе залезът на слънцето, толкова пъстроцветен и опияняващ, че всяка вечер се събирахме на едно дърво, за да гледаме, да изпиваме с очи това червено, това оранжево и това лилаво, докато, заситени от пъпките по дърветата и от сърцевината на стеблата, се прегръщахме един друг. Както обичайно в нашето семейство, ние младите поехме към широкия свят. Висяхме с по една ръка на клона, за да покажем един другиму мускулите си. Чувствахме се принцове и принцеси, млади, красиви и радостта ни сякаш нямаше да има край.

Беряхме боровинки, когато един от нас изчезна. Помислихме, че е шега. Когато мина достатъчно време от случката, я забравихме. Спомнихме си я, когато и втори от нас изчезна. Осъзнавахме ясно: това няма да отминие.

Едва по-късно разбрах, че тези, които останаха, бяха най-слабите, най-безинтересните. По-малкото ми братче имаше рана на корема си. Моето тяло още не беше съвсем зряло. Но и аз изчезнах един ден. В един момент пълзях безшумно под едно дърво към хълма, за да погледна към равнината, и в следващия почувствах нещо тежко да се стоварва на гърба ми, нещо остро във врата. Наоколо беше мрак. Не можех повече да се движа.

*

В този мрак намерих останалите. Можехме само да се подушваме, опипваме и чуваме. Не можехме да се обгърнем с ръце. Седяхме наблъскани един в друг, със завързани очи, с вързани глезени и китки, но понякога, само за секунди, успяхме да положим глава на нечие рамо. И тези няколко секунди бяха достатъчни, за да можем отново да понесем камшичните удари, които следваха.

р 56-65

„Това е Куполът – каза нашият човек. – Това е туптящото сърце на *Страната на мечтите*. Тук можеш да докоснеш мечтите си.“

Гигантски портал с една полуоблечена жена в средата, метри висока, която с лявата си ръка сякаш крепеше сградата, а с дясната сочеше към небето. От двете страни – два огромни каменни лъва, изправени на задните крака като коне. Зад портата като корона, обсипана с блякави скъпоценни камъни, се издигаше златен купол. Върху който блестеше по-малък, с формата на луковица. От който стърчеше антена. От която през цялото време изкачаха светкавици. Като че ли куполът привличаше всичките светкавици на света. Моята дама се намираше пред мене. Можех да я помириша. Тя се наведе назад само няколко милиметра. Достатъчно, за да се облегне на мене за няколко секунди. Тилът ѝ, на рамото ми. Поех дълбоко дъх.

През групите посетители с флагчета и свирки нашият човек ни вкара в Купола.

*

Като се замисля, стигам до извода, че съм бил принуден да стана човек по не много елегантен начин и че се опитвам да остана такъв по малко по-елегантен. Вечерта е топла. Седя на пейка в градината, вдигам от масата чаша червено вино и гледам през него към залязващото зад планината слънце. Къде остана времето, когато планината още я нямаше? Когато на нейното място имаше сгради. Комичното е, че от планината все още излизат железопътни линии, а тук вече години наред не е виждан влак. Тихо е. Обичам да гледам залеза. Оставям чашата на масата и затварям очи.

Спомням си колко слисан бях първия път, когато видях големия спектакъл в Купола, и колко развълнуван, че ще бъда участник в него. Отведени вътре през един страничен вход, всички нови жители на *Страната на мечтите* седяха заедно с придружителите си в отделен сектор, заобиколени от хилядна публика. Пред очите ни се представяше сътворението на света: светлината си проби път от тъмнината и се появи вода, и от водата изпъзяха риби. И на тези риби се появиха крачка и те можеха да дишат, на други риби израснаха крила и преди да се усети човек, една-две риби се запрепъваха на две крачета,

докато няколко други запърхаха над тях. На природата са й трябвали милиони години, за да направи това, което тези същества тук направиха за десет минути. Изръкопляскахме. Вероятно птиците бяха дошли от всички ъгли на декорите, но ние ги видяхме едва след като образуваха кълбо. Музиката ставаше все по-силна. По даден знак кълбото се пръсна и се отвори и зад него се показа слънцето. Аплодисменти. Като че ли можеха да вършат чудеса, всеки път птиците отново образуваха кълбо и когато то се пръсваше и отваряше, се виждаше или дърво, или течеше малка рекичка, или имаше термитник. Така се разкриваше един цялостен пейзаж. И докато всички около нас викаха все по-високо, ликуваха и пляскаха с ръце, нашето семейство все повече се умълчаваше. И аз самият вече не виках. Имахме чувството, че се връщаме във времето и пространството. Когато се появи жираф, му изръкопляскаха одобрително.

Смях и силни аплодисменти, когато на сцената се стовариха маймуните бонобо.

„Внимавайте!“, изкрещя дете. Закриваха усти с ръце. Появи се леопард, изглежда залата за секунда и плавно се плъзна по ствола на дървото. Легна на един клон. С люлееща се опашка.

Пристъпвайки на пръсти – не, не, не го правете, си помислиха всички, маймуните бонобо се приближиха към дървото. Леопардът сякаш не забелязваше нищо.

Смях от облекчение и оглушителни аплодисменти, когато една от маймуните бонобо увисна на опашката на леопарда, а той се уви с лапи около ствола на дървото и успя да изхвърли тази маймуна с петниста опашка право в ръцете на втората маймуна.

Но нашето семейство не се смееше. Ние подушвахме какво щеше да се случи.

Появи се една горила. Облегната на предните си свити в юмруци крайници. С хлътнал гръб. Сериозен поглед. Последвана от две други горили.

Чух как останалите членове от моето семейство задишаха учестено. Особено когато леопардът се плъзна по ствола на дървото. Само на няколко метра от нищо неподозиращите три горили. Леопардът, който вече беше на земята, ги гледаше, а маймуните бонобо, покатерили на дървото и олюляващи се от възнение, местеха погледи от горилите към леопарда. Всички в залата видяха как горилите задушиха във въздуха. Как внезапно осъзнаха присъствието на леопарда.

Почувствах как някой ме дърпа за ръката. От напрежение се бях изправил.

Леопардът се наежи. Мъжката горила застана на два крака и изръмжа.

Хората закриха очи с ръце. Няколко деца се разплакаха, когато горилата се удари по гърдите. Оголи зъбите си. И точно когато всички си мислеха, че леопардът и горилата ще се втурнат един срещу друг, се появи лъвът. Пристигна, тръскайки грива. И горилата, и леопардът се отдръпнаха, без да се изпускат от поглед.

Викове на облекчение и страх!

Лъвът с разлюляна опашка. Той дори не погледна към леопарда и горилата.

Запристъпва, за да се видят мускулите, зъбите и ноктите му. Хвърли бърз поглед към леопарда. След това към горилата. Отметна глава и изрева.

На всички им се преобърнаха вътрешностите.

А той изрева още веднъж.

Леопардът, с повдигната устна, придържайки се към земята, пропълзя назад. Мъжката горила, с тежките си силни ръце във въздуха, се оттегли назад. И лъвът, и горилата, и леопардът, и тримата оголиха зъби, ръмжейки.

Вътрешностите ни се преобърнаха. Главите ни се замаяха. Животните разбудиха заедно страховете ни.

Внезапно от всички ъгли и всички страни наизлязоха маймуни бонобо. Двете на дървото заскачаха нагоре-надолу, запремятаха се, търкаляха се по земята и се смееха.

Всички се разсмяха. Публиката си отдъхна. Оглушителни аплодисменти!

Едно след друго животните се оттеглиха зад кулисите. Докато лъвът, застанал на задни крака, замахна с лапа, все едно че ръкомахаше за поздрав, напусна на заден ход и остана само последната маймуна бонобо. Тя се хвана за корема, ухили се с оголени зъби и заръкопляска към публиката.

Появи се ято колибри като метално кълбо и застана пред маймуната бонобо.

Кълбото се разтвори и бонобото беше изчезнало.

Птиците изписаха думата ПАУЗА.

Почувствах докосването на нечия ръка. Гласът на нашия човек: „Всеки път, когато видя това, знам защо съм тук.“

Погледнах към другите членове на семейството ми. Юмруците ме боляха, толкова силно бях забивал нокти в дланите си.

„И съм горд – каза нашият човек, – горд, затова че аз..., че ние можем да участваме в това.“

Кимнах и завъртях глава. Прешлените на врата ми изпукаха.

*

Беше толкова странно на няколко метра от нас отново да видим мястото, което до неотдавна наричахме свой дом. В същото време заедно с тази носталгия съществуваше и тъгата, че бяхме безвъзвратно променени. Но и тук, в *Страната на мечтите*, не се чувствахме съвсем у дома си. Това скоро щеше да се промени. Кимнахме си взаимно. Щяхме сами да променим това! Нямаше път назад!

След паузата видяхме бъдещето си. Как горилите се превърнаха в хора и как ние променихме света. Триумфът на хората! Множество „ах“ и „ох“ при кацането на Луната – целият декор изведнъж стана сребрист и от приземилата се ракета бавно излезе мъж в скафандър (аплодисменти), следван от жена и деца в скафандри (бурни аплодисменти). И хората направиха от Луната планета с растения; един нов свят.

Последната картина: две деца, в ръцете им две роботчета като домашни животни, свалиха от главите си шлемовете и ни разказаха как мечтаят да се озоват отвъд Слънцето. В друга слънчева система. Тихите им гласчета, изговарящи най-голямата ни надежда: да можем да пътуваме някога отвъд Слънцето и там да направим нещо красиво и ново, и чисто. „Защото за това ще си мечтаем винаги: да направим нещо красиво и ново, и чисто“, каза момчето.

Всички в залата се бяха умълчали, когато децата се качиха в ракетата с роботчетата си. Когато ракетата се издигна, едното от тях, момичето, сериозно гледаше към нас през малкото прозорче и ни помахваше с ръка.

*

Заради лекотата, с която общувах с другите, получих предложението да се заема с обучението на животните от представлението. Нашият човек каза: „Трябва да има разлика. Има животни, които стават хора, и такива, които остават животни. Всички те имат своето място във вселената. От тебе очаквам най-доброто. Никога не забравяй това“.

Можех да си позволя малко, но прилично апартаментче в тренировъчния комплекс близо до кея – легло, мивка, маса, плот с машина за кафе и един висок стол.

Наслаждавах се на утрешната разходка до работата ми. Носех вратовръзка, костюм и безупречна риза. Беше чудесно да виждам колко бързо печеля доверието на учениците си и как хората ми задават въпроси. С малки промени успяхме да постигнем голям напредък в представлението и да накараме посетителите да изпитат още повече емоции. „За това става въпрос – се чувах как си говоря. – Хората трябва да почувстват нещо, което да отнесат със себе си вкъщи.“

Съобразявах се с това, което казвах. Работех от ранно утро до късна вечер.

Часовете, които прекарах с лъва, ми бяха най-скъпите. Не можех да му се нагледам – колко мързелив беше в първата секунда и как в следващата се превръщаше в убийствена машина. Как се радваше като дете, когато надушеше, че идвам. Как той, една голяма котка, потриваше глава в решетките на клетката си, след това лягаше по гръб, за да го галя по корема, голямата му лапа, положена върху ръката ми. Как и двамата знаехме, че колкото и да съм силен, той може да ме повали отведнъж с мощните си лапи. И ако не бях винаги нащрек, един ден това можеше да се случи. Как се наслаждавах на опасността. И на властта, която имах. Но не го показвах на никого. Тайно наричах лъва моето оръжие.

Всъщност моето оръжие бе това, което разбрах благодарение на него. Отрязах кичур от гривата му и го добавих към моя талисман.

р 73

Заради свръхнатоварената си програма поддържах контакта с другите само по време на съвещанията. Не ми липсваше конкретно никой. Будех у хората чувството, че са незаменима брънка от веригата. Преди да кажа нещо важно, притисках с върха на пръста си горната си устна. Когато изобщо фантазирах, правех същото върху части от тялото си, които си спомнях. Моите съвещания протичаха като по вода. На всеки се отделяше достатъчно време и внимание. Бях се научил да се мръщя. Частите на тялото, които си спомнях – полуразголените гърди, при навеждане, рокля, която се отмяташе нагоре и позволяваше да се види кракът, задник, който с всяка стъпка се издуваше под полата, всичко това не принадлежеше на едно лице и не засягаше само членове от моето семейство. Все по-често използвах английски думи, които караха хората да си мислят, че са част от нещо изключително. При съвещанията не се допускаха негативни чувства и забележки. В края на всяко съвещание благодарях на всеки лично. „Страната на мечтите ни показва какви можем да станем.“ Отслабнах и можех да си завързвам вратовръзката със затворени очи.

р 133-144

Пет години след пожара, в първия слънчев ден на годината завибрира телефонът ми. На другия ден дойде да ме вземе момичето с дългата блестяща кола. То беше станало жена. Живееше в град, до който се стигаше със самолет, ако някой искаше да я намери там, но не беше продала къщата на родителите си тук. Щом имаше свободни дни, се връщаше. Слязохме от колата.

„И така седя тук с чаша вино на тази пейка в градината и гледам планината“, каза тя.

Беше се погрижила да посадят цветя, имаше и дървета. Птичките свършваха останалото: те разнасяха семената и купчината земя за нула време се

превърна в цветуща планина.

„Все още липсват някои цветове“, казах.

„Нищо не пречи да продължиш ти“, отвърна тя.

Разведе ме из къщата. „Коя стая си избираш?“

Избрах стаята с изглед към морето.

Тя се засмя. Вече беше подредила тази стая за мене.

„Казвам се Лучия“, каза тя.

На стената на нейната спалня висеше направената от мен снимка с баща ѝ на кея.

*

Останах да живея в къщата, дори когато Лучия взе едно такси седмица по-късно.

Останах да работя на пристанището, въпреки че нищо вече не може да се направи с хората, скрити в контейнерите в търсене на по-добър живот другаде. Приклякам до един такъв контейнер и питам: „По-добър живот?“.

Когато те ми разказват за далечни презокеански земи, където яйцата са големи, колкото детска глава, за плодове, които падат от клоните право в ръцете ти, и за мед, който можеш да ближеш направо от клончето на дърво, пътувам въображаемо с тях. Понякога им разказвам собствената си история. Уведомявам полицията в кой контейнер се намират нелегалните пътници, но само ако мисля, че не са достатъчно силни, за да преживеят разочарованието от обетованата земя.

Когато имам свободен ден, приготвям нещо скромно за ядене и отивам до града на посещение при роднини, освободени от затвора. Не говорим за бедствието. Спомняме си за тези, които не оцеляха, само добрите спомени.

Странно, никога не споменаваме мястото, от което сме дошли. Най-често говорим за обикновени неща, защото всеки живот е последователност от обикновени неща, които понякога се поддръждат по необикновен начин.

Обичам да наблюдавам хората – как като затоплени малки магнити се въртят един около друг. Погледите им. И как телата на тотално непознати за частици от секундата се привличат или отблъскват. Колко бързо може да пламне една караница – мога на секундата да я почувствам в прешлените на гръбнака си. Колко гениално е тялото на джебчията, който се движи незабележим сред множеството, или на младежа на скейтборда, промъкващ сред всички, изцяло погълнат от собственото си тяло: погледни как слага бучка захар върху езика си, затваря очи, безпогрешно слаломирайки между всички тези тела, движейки само бедрата си. Как спира внезапно, преобръща скейтборда си с крак и го праща право в дланта си, как обръща страна към слънцето, докато около него набъбва един балон, изолиращ го от шума, такива чудеса – ей така, от нищото!

Дали имам чувството, че съм пропуснал някакви шансове?

Вече знам, че за всеки използван шанс човек безвъзвратно губи няколко други.

Дали изпитвам носталгия?

Поддържам планината в добър вид.

Понякога изминавам десетки километри, за да намеря точно онази цветна луковица, която ще подсили красотата на останалите цветя. Доволен съм, когато зароя в земята нещо, което след няколко месеца ще се покаже.

Докато Лучия ги посочва, като откъслечи от забравено стихотворение рецитирам научните наименования на новите цветя и дървета. Тази планина, запълнена с отломки, е моят талисман, моята история, моята памет, моите парченца минало. След като имам тази планина и Лучия, каква носталгия бих могъл да имам – към кой живот и към кое място?

Гледам на този мой живот, този трети живот, като на нещо, което... Невинаги разбирам...

Мълчание.

...с какво съм го заслужил.

Чувствате ли се виновен за нещо?

Дълго мълчание.

Понякога ме спохождат стари сънища: лъвът, който влачи със себе си леопарда, пазачът на лъва с все по-голяма локва около главата, като ореол. Моят човек, с почернели вдигнати ръце. Понякога и по-нови сънища: само за няколко секунди ми се мярка полуизвърнатото лице на жена с ръка на гърдите. Една жена на пристанището, която ме гледа през рамо, приведена и с повдигната рокля. Една жена, клекнала отгоре ми и бавно движеща таза си напред-назад, ръцете ѝ висят покрай тялото, главата ѝ е наклонена, сякаш е пришита. Самият аз - с куфарче, през чиито шевове капе тъмна течност. В съня си изсипвам бидон с бензин върху животните в една клетка и доближавам запалка към локвата, а моят човек ме хваща на място. С ликуване, разбивам клетката. Аз, хванал една женска глава за косите, я карам да се движи ритмично нагоре-надолу. Понякога лъвът е с главата на жената или жената има тялото на леопарда. Всички те, включително и аз самият, гледат към мене. Без да мигнат. Гледат ме в пълно мълчание. Защо се чувствате виновен за сънищата си?

Мълчание.

За какво напомнят сънищата – за нещата, които самият аз вече не знам?
С Лучия си звъним само за практични неща, защото тя е убедена, че на човек му е даден само определен набор от думи и е по-добре те да се пазят за моментите, в които сме заедно. Понякога не се виждаме със седмици. Седмичата се състои от 168 часа. Това са 10 080 минути. Това са 705 600 удара на сърцето. В спокойно състояние. В дните, когато ме налягат самотата и тъгата, се качвам на планината. Там на върха ѝ лягам по гръб и чакам да настъпи вечерта. Луната виси огромна в небето. Като че ли неизбежно ще се стовари върху нас, върху нашия свят, и имаме само няколко дни да се помирим с края си. Какво щях да направя? Какво щеше да ми причини най-силна болка? Щеше ли да има някой при мене, когато умра?
След това обикновено обикалям с колата из пристанището. Със загасени светлини. Бавно. Като в сън.

*

В къщата има три шкафа с книги: тези на Шефа, на майката и на Лучия. Вечер при камината разлиствам книги от шкафа на Лучия. В една от тях намирам листче с написан на ръка текст. Приятно ми е да чета тези думи – все едно че тя ми ги нашепва в ухото:
...неутешимият спомен за съкровището,
което трябваше да намеря в гората

и което никога не намерих, и което не беше там,
и което може би никъде не беше...

Мина известно време, докато успея да прочета правилно текста, защото при всяка дума сам си пречех. Имам предвид това: четях съкровището, което трябваше да намеря в гората, но виждах себе си как крача из горите от детството ми – баобаб, високи треви... След това си мислех за нелегалните, скрити в контейнерите пътници в търсене на тяхното съкровище. Чак след време проумях, че текстът не беше за мене, не беше и за Лучия, нито за гората или за скритите нелегални пътници, беше за нашия свят: носталгията по дома, която е у всеки. И още по-късно разбрах, че съкровището е туптящото сърце на думите. Не аз самият, не гората, а съкровището. Което може би не съществува. Или което може би съществува, но никога няма да бъде намерено и разпознато. И тъгата, която едно такова нещо причинява. Накрая проумях, че това съкровище наистина съществуваше и то ме бе докоснало. Така че да съм вечно търсещ. Копнежът! Искам отново и отново да бъда докосван от копнежа. Завинаги!

Чета подчертаните с молив фрагменти от книгата, в която се намираше написаният на ръка текст: Винаги си опитвал. Винаги си се провалял. Няма значение.
Опитай отново!
Провали се отново! Провали се по-добре този път!

Утешението, което не винаги може да утеши: това, че не съм този, който трябва да разбира себе си или думите, а, че думите съществуват. Че те ме разбират. Сякаш имат същата форма като бездната в душата ми.

*

През топли вечери седя на една пейка в градината, част от цялата долина, вземам чаша червено вино от масата и гледам слънцето през виното.
Куриозното е, че от планината все още излизат железопътни линии, а тук вече от години няма влакове.
Звуците от града рядко достигат дотук, но са меки и достатъчно силни, за да ме омаломощят.
Оставям чашата си на масата до шишето и до втората празна чаша. Затварям очи.
Знам, че не след дълго ще спре една кола и ще чуя как вратата се отваря и затваря.
Бързи стъпки по терасата. Усмиввам се, защото след малко една топла ръка ще докосне врата ми. Целувка по слепоочието и. Без да се обръщам, вземам бутилката от масата. Ще чуя звъна на двете опрени една в друга чаши, защото Лучия ги държи в една ръка. Вървим към планината.
Как на един крак се опитва да запази равновесие на върха на планината: с една ръка държи двете чаша високо над главата си, с другата събува обувката първо от левия си крак – стои на другия – след това сваля и дясната обувка.

Коленичи. Отмята глава назад и разтърсва коси. Държи чашите нависоко. Наливам вино. Смахът ѝ!
„Разкажи ми – казва тя. – Какво се случи, докато ме нямаше?“
Чукаме се за наздраве.
Започвам да говоря.

Със затворени очи тя отпива от виното и слуша.

Отпива още една глътка и последната шафраненожълта слънчева светлина с преминава от челото, през бузите, стига до шията ѝ.

Спирам да говоря.

„Продължавай“, казва тя, без да отваря очи.

Знам какво ще стане. Последният лъч светлина я огрява.

Тя е една малка, нажежена като червено въгленче планиничка върху планината.

Каквото и да се случи, това е образът за нея, който не искам да забравя.

Забележки:

„...неутешимият спомен“ на стр. 139 (от електронното издание) е от The Cocktail Party на Т.С.

Елиът.

„винаги се опитвах...“ на стр. 140 (от електронното издание) е от Worstward Ho на Самюъл Бекет.